

Er is een injectie van ambitie nodig

Geachte genodigden,
Geachte algemeen directeur van Hogeschool PXL, beste Ben,
Beste collega's, beste studenten,

Ik weet niet hoe het met u zit, maar ik kijk elk jaar opnieuw uit naar de start van het nieuwe academiejaar. Naar deze zitting, maar meer nog naar het leven op onze campussen dat zich opnieuw op gang trekt. Nu de lange warme zomer achter de rug is, is het weer tijd voor introductiedagen, lezingen, debatten... Maar het is vooral ook het moment waarop onze studenten toestromen in onze aula's en leslokalen.

Bij sommigen van hen is dat met een klein hartje. Bij de start van een nieuw academiejaar kan het lijken alsof we voor een gigantische berg staan die we moeten beklimmen. Tegelijk is de weg naar de top er ook één van vele, vele mogelijkheden. Een nieuwe kans om dingen te leren en zichzelf te ontwikkelen. Ook voor ons is een nieuwe start telkens opnieuw een nieuwe kans om ons onderwijs nog sterker te maken, ons onderzoek nog impactvoller en onze organisatie nog toekomstbestendiger. Een nieuwe kans om onze verantwoordelijkheid op te nemen.

Dat alles staat of valt met één woord: talent. Talent niet als vast gegeven – maar talent in wording. Talent, dus, dat groeit, dat zich verder ontwikkelt en dat soms verrast. Op deze zitting wil ik daarom stilstaan bij een eenvoudige, maar fundamentele vraag: hoe creëren we een omgeving waarin talent kan groeien, zich verder kan ontwikkelen en onverwachte richtingen kan uitgaan?

Als het om talent gaat, moeten we in Vlaanderen ambitieuzer gaan denken. Vlaanderen is een kenniseconomie. En een kenniseconomie moet het bij uitstek hebben van goed opgeleide bachelors en masters, want het zijn zij die productiviteit, groei en maatschappelijke meerwaarde creëren. Zoals Mario Draghi al zei in zijn rapport uit 2024 over de toekomst van het concurrentievermogen van de EU: een gebrek aan hoogopgeleide mensen remt digitalisering, innovatie-adoptie en industriële transformatie af.

Daar komen nog de demografische tendensen bij. Uit de bevolkingsvooruitzichten van Statbel en het Federaal Planbureau blijkt dat het aantal 18- tot 25-jarigen in het Vlaams Gewest tot en met 2035 toeneemt. Maar daarna gaat het aantal jongvolwassenen dalen. Voor heel lang. Het wordt met andere woorden alle hens aan dek om onze kenniseconomie te blijven bevoorraden met hogeropgeleiden. Zeker omdat de vergrijzing blijft doorgaan, en het aandeel ouderen alleen maar stijgt.

Dit is dus niet het moment om op de rem te gaan staan. Dit is niet het moment om in vraag te stellen of we *'al die masters wel nodig hebben'*. We ambiëren een innovatieve kenniseconomie te zijn. De universiteiten dragen daar in sterke mate toe bij. Bovendien

verhullen statistieken over Vlaanderen ook nog eens grote regionale verschillen. Dat blijkt bijvoorbeeld uit cijfers van POM Limburg over de scholingsgraad van de werknemers in bedrijven. Slechts 5,9% van de werknemers in de Limburgse bedrijven heeft een universitair diploma.

Dit is ook niet het moment om twijfel te zaaien over kansen op de arbeidsmarkt. Onze diploma's geven gemiddeld nog altijd de hoogste werkzekerheid. Een diploma hoger onderwijs is nog altijd de beste garantie dat jonge mensen een passende job vinden en mee actief gaan bijdragen aan onze maatschappij. Zoveel te hoger het opleidingsniveau, zoveel te lager de werkloosheid. Onlangs ging het in de pers over werkzoekende gedoctoreerden en werd er al eens de vraag gesteld wanneer er nu eindelijk genoeg zijn. Welnu, België zit nog altijd onder het OESO-gemiddelde wat het aantal gedoctoreerden betreft. Landen waar we zo graag naar opkijken als het om excellentie gaat, zoals de Scandinavische landen, de VS, het VK, Zwitserland doen het veel beter. Er is dus helemaal geen sprake van 'overproductie' van doctoraten. Integendeel. We hinken achterop.

En dit is evenmin het moment om te besparen op het hoger onderwijs. Ondanks het feit dat we de voorbije jaren al tal van besparingen hebben moeten ondergaan, blijven we er tot nu toe in slagen om sterke studenten op te leiden. Maar de rek is eruit.

Waar vraagt dit moment dan wel om? Wel, dit is het moment om te investeren. Om meer ambitie te injecteren. We kijken graag op naar ASML, de technologische wereldspeler uit Eindhoven, de Europese parel in een economisch landschap dat gedomineerd wordt door de machtsblokken Amerika en China. Maar dan moeten we ons ook durven af te vragen wat we nodig hebben om dezelfde ambitieuze en innovatieve bedrijven en instellingen hier bij ons uit te bouwen.

Daarvoor heeft Vlaanderen om te beginnen á het talent nodig dat het ter zijn beschikking heeft. Broodnodig. A het talent in onze aula's, in onze leslokalen en in onze scholen.

Ook buitenlands talent dat zich hier wil komen vestigen en zijn kennis, expertise en vaardigheden hier wil komen inzetten. Ook uit Palestina. Zeker uit Palestina. Ik onderschrijf dan ook volmondig de oproep van Voka aan de Vlaamse Regering om minder defensief te zijn als het gaat om internationale studenten. Alle kennis- en innovatiecampussen in onze regio zijn potentieel krachtige magneten voor studenten, doctoraatsstudenten en onderzoekers uit de hele wereld. Maar dan moeten de randvoorwaarden evenzeer van de hoogste kwaliteit zijn.

Beste collega's, beste studenten, het is niét mijn bedoeling om hier nu een debat te voeren over de strikte taalregeling of de verlaging van de financiering van niet-EER-studenten. Collega-rectoren hebben hun bezorgdheden hierover in de voorgaande jaren meermaals geuit – en ze spraken telkens in naam van alle Vlaamse universiteiten.

Wé doe ik hier de oproep aan de Vlaamse Regering om structureel in dialoog te gaan met de universiteiten over hoe we talent kunnen voeden, ruimte kunnen geven, kunnen aantrekken en hier kunnen houden. Vanuit de Vlaamse Interuniversitaire Raad roepen we op dat te doen via een 'Talentforum' – naar analogie met het Industrieforum, het overleg tussen de Vlaamse Regering en de grote industriefederaties in Vlaanderen (Agoria, essenscia, Fedustria en Fevia).

In dat Talentforum kunnen we het hebben over de vraag hoe we studenten sneller in de voor hen meest passende opleiding kunnen krijgen en richting een diploma leiden – een terechte bezorgdheid van Vlaams minister Demir. Maar ook over hoe we als universiteiten beter kunnen inspelen op de snel veranderende maatschappelijke en

economische realiteit. En over de vraag hoe we internationale studenten vroeger kunnen binden aan onze arbeidsmarkt en hen in contact brengen met onze prachtige bedrijven – zodat dat talent hier ook blijft.

In het Talentforum moeten we het – het kan niet anders – zeker ook hebben over de middelen die nodig zijn om ons werk fatsoenlijk te kunnen doen en ons onderwijs kwalitatief hoogstaand te kunnen houden. En over investeringen in infrastructuur voor onderzoek en innovatie. Wij beschikken als universiteiten over heel wat gebouwen van de jaren 70-80. Die gebouwen zijn vaak op. Er is een hele stevige injectie nodig. De Vlaamse Regering verwacht van ons – volkomen terecht – dat we onderzoek voeren dat zich kan meten met de internationale top. Maar dan moeten we ook omgevingen creëren waarin toponderzoek mogelijk is. Ook hier geldt: talent heeft ruimte nodig.

Sommigen onder u vragen zich allicht af wat zo'n forum nu concreet kan opleveren – óf zo'n forum wel iets kan opleveren. Het gevaar bestaat, inderdaad, dat het bij discussies blijft en dat we rondjes blijven draaien. Maar: voor inspiratie hoeft Vlaanderen niet ver te kijken. Exact vijftig jaar geleden, in 1976, besloten de gouverneurs van Limburg, Luik, Nederlands-Limburg en de Regierungspräsident van Keulen tot de oprichting van de 'werkgroep voor grensoverschrijdende samenwerking'. Dit initiatief is uitgegroeid tot wat vandaag de Euregio Maas-Rijn is: een rijke samenwerking op het vlak van economie, arbeidsmarkt, opleiding, cultuur, toerisme, waarover ik het graag straks meer heb.

Ik weet niet wat u zich herinnert van de zomer van 1976, maar voor veel mensen is dat nog altijd de Tourzege van Lucien Van Impe (*voor de heel jonge mensen in de zaal: Lucien Van Impe is de laatste Belg die de Ronde van Frankrijk won – en dat zal hij blijven tot Remco overneemt, ooit moet het hem lukken.*). Of de oprichters van onze Euregio zich in 1976 hebben laten inspireren door Lucien Van Impe, weet ik niet. Maar duidelijk is wél dat de *founding fathers* van de Euregio Maas-Rijn even ambitieus waren en doordrongen van de gedachte dat grote hoogten alleen bereikbaar zijn met geduld, uithouding en de moed om te blijven klimmen. Mijn hoop is dat het in een Talentforum dus niét blijft bij vaststellen, reflecteren en debatteren – maar dat een structurele strategische dialoog met de Vlaamse Regering ook leidt tot een *sense of urgency*, tot actie, tot een injectie van ambitie. Want die ambitie is, ik zei het al, echt nodig.

Beste genodigden, beste collega's en studenten, als we talent willen doen groeien, dan kijken we meer en meer ook naar die Euregio Maas-Rijn. Die Euregio strekt zich uit van de provincies Limburg en Luik en de Duitstalige gemeenschap in België tot de provincie Limburg in Nederland tot de regio Aken in Duitsland. Het is een gebied van elfduizend vierkante kilometer met bijna vier miljoen inwoners die drie verschillende talen spreken en een veelvoud aan dialecten. Het is één van de meest veelzijdige regio's in hartje Europa. Maar: alle steden en provincies en gemeenschappen in de Euregio Maas-Rijn lijken ook op elkaar. Ze liggen allemaal buiten het politieke epicentrum van hun land. Ze maakten allemaal een gelijkaardige economische ontwikkeling door – met een eerst bloeiende en daarna aftakelende mijnindustrie. Ze kampen allemaal met dezelfde uitdagingen – of het nu gaat om het uitbouwen van een innovatieve, veerkrachtige economie, het creëren van een kansrijke samenleving of het aantrekken van talent en bedrijvigheid.

Samen met Hasselt vormen Luik, Maastricht, Heerlen en Aken dé kennispool van de Euregio Maas-Rijn. De Euregio Maas-Rijn heeft een gigantisch potentieel en dat moeten we maximaal benutten. Nog véél meer dan we tot nu toe hebben gedaan. We moeten de lands- en provinciegrenzen van onze Euregio nog véél minder scheidslijn laten worden – en nog véél meer plekken waar we elkaar ontmoeten en waar we structuréél samenwerken. Ook als het gaat om hoger onderwijs, onderzoek en innovatie.

Het voorbije jaar hebben zowel UHasselt als Hogeschool PXL belangrijke stappen op dit vlak gezet. In maart vorig jaar ondertekende ik namens UHasselt een 'Memorandum of Understanding' met Maastricht University, Open Universiteit Heerlen, Université de Liège en RWTH Aachen. Daarin zetten we onze – gezamenlijke – ambitie op papier voor een diepgaande, langdurige samenwerking over instellingen, grenzen en mensen heen. Samenwerking is de allerbeste voedingsbodem waarop talent kan groeien, zich kan ontwikkelen en kan verrassen. Samen kunnen we de kritische massa mobiliseren die nodig is voor een internationaal competitieve en impactvolle onderwijs-, onderzoeks- en innovatieomgeving.

Want: onderschat onze gemeenschappelijke kracht niet. Onze vijf universiteiten vertegenwoordigen samen meer dan 100.000 studenten. We beschikken over complementaire expertise als het gaat om onderzoek in onder meer data science, ingenieurswetenschappen, recht,... – én over complementaire expertise in onderwijsinnovatie. We hebben alle vijf toegang tot internationaal sterke ecosystemen rond duurzame energie, duurzame materialen, AI, digitale innovaties en gezondheid. Al die knappe koppen, kennis en infrastructuur niét bijeenbrengen en inzetten, zou een enorm verloren kans zijn...

Ik ben dan ook blij dat het niet bij intenties en woorden op papier gebleven is. Alleen al uit onze MoU zijn recent Interreg-projecten als 'CrossCircular' en 'Agrifood' gestart. Bij beide projecten zit ons Centrum voor Milieukunde (CMK) mee in de lead. Het opzet is telkens dat studenten onderwijs volgen aan de verschillende universiteiten en stagelopen bij bedrijven rond thema's als circulariteit of duurzame landbouw, en dat over de grenzen heen. En het mooiste aan deze projecten is, en dat klinkt misschien evident, maar dat is het niet: alle verworven competenties worden erkend over de landsgrenzen van de Euregio Maas-Rijn heen. Deze projecten vormen een heel mooie aanvulling op tal van andere Interreg-projecten met Euregionale partners, zoals het burgeronderzoek rond de Blue Zone, of DigiPathConnect rond digitale pathologie, of EurocAire om slimmer op te treden bij noodsituaties, of Grenzeloos in Beweging over toegankelijke mobiliteit voor iedereen, of Etcetera over nieuwe AI-modellen en data- en rekeninfrastructuur om zwaartekrachtgolven sneller te kunnen detecteren, analyseren en interpreteren, en noem maar op.

Een tweede concrete stap in het kader van het MoU hangt samen met de Einsteintelecoop. Die belooft het meest geavanceerde ondergronds observatorium van de wereld te worden voor de detectie van zwaartekrachtgolven; een ontzagwekkende lens op een ver verleden, tot dichtbij de oerknal. UHasselt, Luik, Maastricht, Heerlen en Aken hebben onlangs besloten tot de oprichting van een Euregionaal onderzoekscentrum voor de Einsteintelecoop. Die 'ET Research Hub' is een platform voor gemeenschappelijk onderzoek, voor innovatie en voor meer onderlinge coördinatie. In een eerste fase wordt gestart met een programma voor een vijftiental extra doctoraatsstudenten en postdoctoraal onderzoekers. Op termijn kan het initiatief, met bijkomende financiering, verder groeien en zich ook openstellen voor andere universiteiten, hogescholen, onderzoeksinstituten en wetenschappers uit België, Nederland en Duitsland.

Met de 'ET Research Hub' bouwen we voort op de mooie dynamiek in nu al bestaande projecten rond de Einsteintelecoop met partners in de Euregio. Denk aan het reeds vermelde Etcetera-project. Denk aan het onderzoek dat we binnen EnergyVille doen naar manieren om de Einsteintelecoop duurzaam en trillingvrij van stroom te voorzien. Of aan het participatief onderzoek van de collega's architectuur waarin met inwoners en lokale besturen nagedacht wordt over de ruimtelijke, ecologische en sociale impact en meerwaarde van de Einsteintelecoop. En denk aan het werk van onze rechtswetenschappers rond alle juridische uitdagingen die gepaard gaan met zo'n immens grensoverschrijdend project.

Ik kan het niet genoeg herhalen: de Einsteintelecoop is een absolute gamechanger voor wetenschappelijk onderzoek, voor de economische ontwikkeling én voor de internationale uitstraling van deze regio. De komst van de Einsteintelecoop naar de Euregio Maas-Rijn zou een historisch moment zijn. In december zou de call voor het bidbook openen. Indiening is voorzien tegen de zomer. Eind 2027 valt dan de beslissing. Wij zorgen er alvast voor dat deze heel mooi ingebed kan worden in een intense samenwerking tussen de Euregionale kennisinstellingen.

Net zoals rivieren hun weg zoeken dwars door lijnen op kaarten heen – kijk naar de Maas, kijk naar de Rijn – zo moeten kennisinstellingen landsgrenzen en vakgebieden overstijgen. Want dát, beste collega's en studenten, is hoe we een prikkelende omgeving kunnen creëren waar talent écht kan groeien, zich steeds verder kan ontwikkelen en kan blijven verrassen.

Beste genodigden, beste collega's en studenten van UHasselt en Hogeschool PXL,

In het thema van deze zitting – '*Ongepolijst. Talent in wording*' – schuilt een belofte. De belofte dat er nog groei wacht, nog ontdekkingen, nog verrassingen. Talent laten groeien, is geen sprint. Het is een lange inspanning, een intense klim bergop waarbij de grootste winst pas op langere termijn zichtbaar wordt. Het belangrijkste? Aan de klim beginnen. Blijven geloven in de idee dat de toekomst nog openligt. Alle mogelijkheden onderweg ten volle benutten. Ambitie niet loslaten.

Met de wens voor een succesvolle klim – vol groei, ontdekkingen en verrassingen – stuur ik jullie allemaal een nieuw werkjaar in. Hierbij verklaar ik het academiejaar 2026-2027 officieel voor geopend.

– *prof. dr. Bernard Vanheusden, rector UHasselt*